

ACC. NR M. 464 : /.

Landskap: Skåne
Härad: Östra Göinge
Socken: Osby
Uppteckningsår: 1926

Upptecknat av: Gustaf Eliasson
Adress:
Berättat av: Svante Jönsson
Född år ..... i Hasslaröd

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2

Lantbrukare Svante Jönsson, Hasslaröd,
Osby, ålder omkr. 40 år. Född och ständigt bott inom socknen.

På en hög ljungbevuxen kulle ungefär en km. från Hasslaröds by ligger väster om järnvägen en mycket förfallen slottsruin. Tydligt kan urskiljas i sydvästra ändan av kullen resterna av ett torn. Härifrån säges finnas en underjordisk gång ut till den nedanför kullen belägna mossen, som väl förr varit sjö. Även nedanför kullen på östra sidan finns här och där stenrören samt en brunn. Ruinen, som för blott några tiotal år sedan ännu visade tydliga murar och bl. a. strålformigt utgående murade väggar är numera mycket förfallen. Borgens har en gång kallats Snogrup eller Hasslaröds borg, och backen, där den ligger, benämnes ännu Galta bier (biaer = lövskogsklädd backe). På flera ställen i närheten av backen liggia forntidsgravar och kullen antages av befolkningen ha varit ett offerställe.

Enligt en sägen, som går bland folket i de omgivande gårdarna, skall borgen förskriva sig till tiden för kristendomens införande i Sverige. Den siste hedningen i Göinge

3

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 464 : 2.

Landskap: Skåne
Härad: Östra Göinge
Socken: Osby
Uppteckningsår: 1926

Upptecknat av: Gustaf Eliasson
Adress:
Berättat av: Svante Jönsson
Född år ..... i Hasslaröd

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4

5

lär ha bott här och envist ha hållit stånd mot de kristnas ivriga uppmaningar att låta döpa sig. Slutligen hade de kristna gått till handgripligheter och försökt intaga borgen. Efter en rad förtvivlade ansträngningar lyckades de intränga och funno hedningen just som han sökte rädda sin skatt, vilken han hade förvarat i brunnen. Så blev då den siste hedningen i Göinge stenad, hans borg bränd, men skatten funno de kristna inte. Många ha sedan förgäves sökt efter skatten, men aldrig funnit den.

För omkring 35 år sedan berättade emellertid en då 92 år gammal gamma för min far, hur omkring 1825 byns samtliga innehavare beslutat sig för att taga reda på skatten och dela den lika sinsemellan. Man grävde och letade i brunnen och dess närhet, men alltid utan resultat. Slutligen stötte en av dem som grävde, Nils Nilsson i Gullarp, på något hårt, som han trodde vara skatten. Han låtsades emellertid ej om någonting utan begagnade istället en list för att bli ensam om fyndet. Det var nämligen just i solnedgången och det röda skimret kastade en stark färg över trädtopparna, vilka mycket väl kunde tas för skogsbrand. När därför Nils Nilsson med

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Svante Jönsson
Uppteckningsår: 1926 *Född år* i Hasslaröd

förvirrad uppsyn ropade: "nu brinner skogen!" skyndade alla skattsökarna utom han själv bort för att släcka den förmenta skogsbranden. Under tiden satte Nils Nilsson skatten i säkerhet.

Enligt en annan sägen skall den skatt, som Nils Nilsson fann, vara rester av Karl XI:s krigskassa, uppgående till 32 å 34 kaggar silvermynt, vilken blev stulen i Ioshult. Om krigskassetjuvarna själva eller andra tjuvar - ruinen lär nämligen i forna tider ha varit ett tillhåll för alla slags tjuvar (bl. a. kyrksilvertjuvarna i Osby i början av 1800-talet), stigmän och falskmyntare - myntat om det stulna silvret vet man ingenting, men enligt en gammal bondes utsago har man flera gånger hittat rester av utstansningar av silver och koppar.

Sydväst om Galta-Bier utbreder sig en liten ljungbevuxen mosse. För några år sedan påträffades under plöjning en välgjord, mycket stabil och omsorgsfullt hopkilaad stenväg ca 6 alnar bred, ungefär $1\frac{1}{2}$ dm. under mossens yta. Vägen sträcker sig tvärs över mossen i riktning mot borgen. Troligen har vägen utgjort ett hemligt vadställe, dold som den låg under vattenytan. Numera är större delen av densamma raserad.

6

7

8

ACC. NR M464:4

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra *Adress:*
Socken: Osby Göinge *Berättat av:* Svante Jönsson
Uppteckningsår: 1926 *Född år:* i Hasslaröd

En gång, då jag var nio år gammal och sedan flera dagar tillbaka arbetat med att taga bort stenarna, som uppförde vägen och trött efter dagens arbete satte mig för att vila en stund i skymningen, innan jag gick hem, hörde jag helt plötsligt dansande hovslag, som om någon i vild galopp ridit fram på den stenväg, vilken jag just delvis brutit ned. Förskräckt hörde jag hur danset närmade sig i riktning mot där jag satt och upptäcker till min fasa en vitklädd skön kvinna med hjälm och sporrar ridande på en väldig vit stridshäst med röda gnistrande ögon. Ur munnen på hästen sprutade liksom en kvast av eld och gnistor. Jag försökte fly, men satt som förstenad och kunde ej röra en lem. I vildaste frysprång rider kvinnan mot mig, där jag satt, och hästen hoppar över mig med ett väldigt skutt och fortsätter det vilda loppet under det att hovslagen mot den hårda vägen så småningom förklinga. Intet luftdrag hade märkts under hela tiden.

En bro under vattebytan liknande ovannämnda vid Galta-bier finnes också mellan fastlandet och en udde i Osby-sjön, kallad Näset. Denna bro ligger ungefärxxxxxxxx 1 m under ytan och är uppbyggd av träbjälkar.

Skriv endast på denna sida!

8

9

10

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Oshy *Berättat av:* Svante Jönsson
Uppteckningsår: 1926 *Född år:* i Hasslaröd

11

I Gullarpssjön (eller Gallarpssjön, som den förut hette) finnes också en mängd kraftiga, månghundraåriga ekstockar nedslagna något under vattenytan. Enligt en sägen skall här en gång i tiden ha legat en starkt befäst pälborg, den s.k. Gullarpsborgen, som tidvis utgjort ett snapphanarnas högkvarter.

En dag när jag var ute och fiskade i Gullarpsjön, som visserligen är ganska grund men mycket gyttjig, drogs helt plötsligt båten ned med en väldig sugning mot bottnen av sjön under det att vattnet runt omkring stod upp som en rund, flera meter hög mur. Slutligen föll vattenmuren tillbaka med ett hemskt ihåligt dån. Under hela tiden hade ej en vindfläkt blåst, så säkert måste näcken själv ha haft sin hand med i spelet.

Det var en höstnatt för många år sedan, då min far och en annan bonde sutto i kolmilan och kolade. Då plötsligt flammade elden upp och kastade en sky av gnistor och hela kolmilan slogs ikull. De båda männen blevo mycket skrämda och skyndade ut. Då fingo de se skogssnuan, som hastigt försvann mellan träden allt under det att hon skrek och skrattade, så det gav eko i skogen.

12

13

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Svante Jönsson
Uppteckningsår: 1926 *Född år* i Hasslaröd

14

Det hände en bistert kall höstkväll, då jag kör-
 hemåt i sakta mak med en lastvagn förspänd med två hästar. Kom-
 men i en utförsbacke den s.k. Mylle-liden, mellan Mörkhult och
 Hackelboda b-örjade hästarna plötsligt flåsa och stöna och väg-
 rade gå längre trots piskrapp. Ingenting syntes stå i vägen och
 åndå varo hästarna alldeles löddriga (trots kölden) och skakade
 av skräck. När jag så vände mig om för att se om någonting fanns
 bakom, som kunde skrämma dem, upptäckte jag att bakkärran var
 borta och stod uppe på backens krön. Jag vände om och satte på bak-
 kärran mycket ordentligt både med splinten och läderremmarna som
 vanligt, men när jag kom till det förra stället vid slutet av
 backen var det likadant igen, vagnens bakkärra stod uppe på bac-
 kens topp som förut och hästarna vägrade gå längre. Jag vände
 åter om och gjorde nu särskilt omsorgsfullt fast bakkärran. O-
 förklarligt nog upprepades allt emellertid på alldeles samma sätt,
 som de båda andra gångerna. Nu kändes det hemskt och med verklig
 skräck hämtade jag åter bakkärran, men kastade nu bort den gamla
 splinten, som likväil ej var bruten eller hade minsta fel och sat-
 te dit min slidkniv i stället. Denna gång gick allt lyckligt och

15

16

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Svante Jönsson
Uppteckningsår: 1926 *Född år:* i Hasslaröd

väl och hästarna gingo villigt och utan att skygga det minsta förbi det ställe, där de förut absolut vägrat. Stål hjälper nämligen mot spökerier.

16

Om dimmiga höstkvällar har jag och ännu oftare min mor (72 år) ibland sett s.k. gastabloss uppstiga från ett av de många stenrösena vid Snogrup. Dessa uppstiga från det röse, där enligt sägnen den siste hedningen (hans namn var Hunne Huss (?)) ligger stenad. Dessa galtabloss se ut som en komet med själva kärnan av ett tefats storlek, och en ungefär $\frac{1}{2}$ m lång svans. Till färgen äro de stundom blekt gulröda, stundom svavelgula och ibland regnbågsfärgade. Dem, jag såg, stego lodrätt upp ur röset, svävade så sakta därefter mot varandra ett par gånger och for sedan upp genom luften omkring 300 m. långa vägen ned till Gullarpssjön, varifrån de åter vände tillbaka till stenröset. Det är själve "pocken" som driver sitt spel med de avlidna onda människornas andar. Man skall akta sig noga för att gå ut då gastablossen synas.

17

För omkring 30 år sedan utbröt ett mycket häftigt åskväder en dag då jag och min far var ute på mar-

18

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Svante Jönsson
Uppteckningsår: 1926 *Född år:* i Hasslaröd

ken. Plötsligt ljungade en väldig blixt genom luften och några sekunder senare föll en stor (ung. 3 dm i genomskärning) klotrund, glödande och svavelluktande kula från luften och rullade sakta under sprakande och fräsande ett par hundra meter mot en stor björk, vilken rycktes upp med rotén. Min far trodde att Tor tappat hammarhuvudet.

Utmed stigen, som går mellan Svante Jönssons 19 och Ola Perssons fanns för några år sedan två väldiga halvrunda 1 m. höga stenar kallade galtastenarna, emedan deras form påminde om en svinrygg. Enligt sägnen äro dessa ditslungade av trollen som troligen bodde i den s.k. källarebacken. Denna som ligger ett stenkast västerut består av en stenbacke med en källarformig fördjupning i.

Djupt inne i ungskogen ej långt från Helge 20 ån finnes ett ganska högt cirkelrunt (omkr. 10 m. i genomsk.) stenrös kallat "hossakroken" detta emedan den gamla "hossa"vägen (hoss = häst) klövjevägen strök förbi här och gjorde ~~x~~ en skarp sväng. Enligt vad det berättas skall detta rös ända sedan urminnes tider ha använts att göra upp häxbål på samt såsom galgbacke. Det är därför farligt att flytta någon sten eller plocka av nå-

18

20

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Svante Jönsson
Uppteckningsår: 1926 *Född år:* i Hasslaröd

gon blomma som växer på röset.

Några hundra meter åt väster räknat från "Hossa"-kroken utbreder sig en äng och vid ena ändan av denna finns en kulle kallad "Kiabacken" (eller "Skria - backen"). Här brukade förr en gammal orkeslös gubbe eller gumma , som ej kunde arbeta, sitta och hålla utkik, medan byns folk arbetade på ängen. Om någon fiende kom eller eldsvåda utbröt, då skulle gamlingen "skria" och hojta, så att de arbetande skulle göra sig redo att möta den hotande faran.

De gamla tro här i trakten att innan våra förfäder (germanerna ?) kommo till Sverige fanns här ett annat folk av helt annan typ. Dessa varo småväxta (omkr. 1 m. långa), ljushåriga med klarblå ögon (ej sneda), utstälnde kindkotor, vitblå ådrig hud. Av denna urbefolkning lär visst ännu finnas ett 30 tal på Utö, där de leva av fiske, men använda ej nät utan primitiva fiskredskap samt äro hedningar.

I bland trodde de gamla, att skogssnuan var av detts/ småfolks ätt.

Likaså ansågo mina förfäder och folket här i

20

21

22

ACC. N:o M. 464:10.

Landskap: Skåne
Härad: Östra Göinge
Socken: Osby
Uppteckningsår: 1926

Upptecknat av: Gustaf Eliasson
Adress:
Berättat av: Svante Jönsson
Född år i Hasslaröd

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

23

trakten, att smålänningarna äro en korsning mellan denna urbefolkning och senare inflyttade germaner.

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Ola Persson
Uppteckningsår: 1926 *Född år:* i Osby

Lantbrukare Ola Persson, Hasslaröd, Osby,

Ålder: 77 år. Född och ständigt bott inom Osby socken.

I hossakroksröset, som förut använts till avrätningsplats, finnes en gammal skatt gömd. En dag för omkring 20 år sedan var en kvinna från Hasslaröd uppe i skogen och grävde efter skatten. Flötsligt, då hon tog undan en sten låg hela den stora guldskatten blottad. Kvinnan ämnade just taga med sig pengarna, då en mängd ormar från alla håll började väsa och kräla mot henne. Förskräckt skyndade kvinnan bort för att hämta sin man, men då de båda därefter återvände var skatten borta, men ormarna lågo ännu hotande framför öppningen till hålan. Ormarna hade själva gömt skatten och lågo nu och vaktade den. Ännu i dag måste man akta sig för att flytta någon sten, ty då kommer ormarna fram.

En sorts mycket giftiga ormar äro huggormarna, små (1 tum långa), ljusröda masklikta ormar, som uppstå om man läter en orm, som man slagit ihjäl, ligga i solen. Dessa daggormar äro så giftiga, att man ej barfota kan gå fram där de dragit fram utan att bli sjuk. Mot deras gift finnes också in-tet botemedel. Stundom kunna dessa små daggormar bita varandra i

24

25

?26 Dansk:
Huggorme

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Ola Persson
Uppteckningsår: 1926 *Född år* i Osby

svansen och på så sätt bilda en ring, som med otrolig fart kan rulla sig fram.

En eftermiddag för över 40 år sedan såg jag en väldig (5m lång) drake med stort huvud och eldröd fladdrande man flyga upp från Ebbarps klint och med susande vingslag fara över sjön. Den slog ned några hundra meter in i skogen utanför min stuga. På kvällen började det brinna i skogen. Det var naturligtvis draken som satt eld.

Nedanför en backe som kallas Snokabacken finns en öppen, skoglös sluttning, där enligt vad i bygden påstås många strider utkämpats under snapphanefejderna. Också hittades här för något tiotal år sedan en bajonett och en avbruten värja. På fältet står på spridda ställen sex kant-ställda stenblock utan inskrift, av folket kallade bautastenar. Troligen utmärka de soldatgravar. Dessa gravstenar får man ej flytta på, ty då kan den dödes ande hämnas på ett mycket hemskt sätt. Så blev en vallpojke, som helt oförsiktigt lyft på en av stenarna plötsligen mycket sjuk, så att han höll på att dö. Det enda, som räddade honom till

26 Hjulbrunn
osan 70 i
Dammarnh

27

28

Landskap: Skåne ..... *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson .....
Härad: Östra Göinge ..... *Adress:* .....
Socken: Osby ..... *Berättat av:* Ola Persson .....
Uppteckningsår: 1926 ..... *Född år* ..... *i* Osby .....

livet den gången var krut. Krut - särskilt - sprängkrut - blandat i litet vatten hjälper mot allt möjligt, om man dricker det snart efter sjukdomens början.

På nämnda sluttning nedanför Snokabacken lär en gång för många hundra år sedan ha försiggått ett stort blodbad på 200 - 300 personer, mest kvinnor och barn. Det var herrskapet på Snogrup som fick släppa livet till för de underlydande böndernas och torparenas yxor. Snogrupshärskaren for nämligen mycket hårdhänt fram mot sina undersåtar, och dessa passade därför på att hämnas sina lidna oförrätter en dag, då slottsherrn och de flesta manliga tjänarna voro ute på jakt.

På ett högt stenröse, kallat Källarbacken, bestående av väldiga stenblock bodde för ej långe sedan trollen. Mellan stenblocket finns ännu en gång in i berget, där trollen hade sitt tillhåll. Dessa stora stenar får man ej röra eller rubba på, ty då sker någon olycka. Det vilar nämligen ännu trolldom över dem. Min dotter hade för ungefär 15 år sedan funnit en katta med några ungar, vilka lågo inkrupna mellan stenarna. Då hon flyttat något på en av dem för att komma åt kattungarna

29

30

31

Landskap: Skåne ..... *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson .....
Härad: Östra Göinge ..... *Adress:* .....
Socken: Osby ..... *Berättat av:* Ola Persson .....
Uppteckningsår: 1916 ..... *Född år* ..... i Osby .....

kände hon sig plötsligt illamående och begav sig hastigt hem,
där hon sedan blev liggande svårt sjuk i tre veckor.

31

För sex år sedan dog en här i trakten mycket
beryktad klok gubbe som hette Anders Hansson. Han bodde i en stu-
ga ej långt från vägen Osby-Visseltofta, där hans dotter ännu
lever och fortsätter gubbens "praktik". Om Anders Hansson berättas
många underliga saker.

32

Så skulle en dag doktor Örn i Älmhult besö-
ka honom för att få honom att erkänna att han sysslade med kvack-
salveri, När emellertid skjutsen kom i närheten av Anders Hans-
sons stuga satte hästarna i sken och vände av från vägen och ut
i en rågåker, där de sprungo runt, runt i över en halv timme,
utan att doktorn själv lade märke till det. Försöket att köra
till stugan upprepades ett par gånger men alltid med samma re-
sultat, varför slutligen doktorn fann för gott att återvända
med oförrättat ärende.

33

Anders Hansson visste allting, vad man
hette, var man kom ifrån, vad för slags sjukdom man hade, hur
mycket man ämnade ge honom i betalning, allt utan att förut ha

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Ola Persson
Uppteckningsår: 1926 *Född år* i Osby

sett eller talat till personen ifråga.

Så gick jag en dag till honom för att få bot för 33
 mitt ben, som var avslaget på tre ställen. Genast han såg mig sade
 han: "Goddag på dig, Ola Persson från Hasslaröd; Du har krossat
 benet på tre ställen, ser jag. Sätt dig ned så ska' jag smörja på
 det här en-vattnet. Tjugu-femöringen som du har i vänstra byx-
 flickan och som du vill ge mej för besväret kan jag få sén." På
 kortare tid än en vecka var benet fullkomligt läkt.

En liten flicka här i granngården hade fått ett
 märkvärdigt utslag på handen och sökte Anders Hansson för att få
 bot. För ändamålet hade hon av sin far fått två 25-öringar att
 lämna "doktorn". Flickan tyckte emellertid att hon gärna själv
 kunde behålla den ena pengen, varför hon endast betalade 25 öre
 till Anders Hansson. Denne blev emellertid ond och gav flickan
 en tillrättavisning, för att hon undanhållit den ena 25-öringen
 samt sade att sjukdomen skulle stanna kvar ännu en vecka till
 straff för bedrägeriet. Hotet gick också fullständigt i uppfylle-
 se.

34

35

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Ola Persson
Uppteckningsår: 1926 *Född år* i Osby

I en familj här i trakten fanns tre lika gamla pojkar, som helt plötsligt insjuknade i en egendomlig sjukdom. Flera läkare tillkallades, men kunde ingenting uträtta. Alla tre pojkarna tycktes dödsdömda. I sin nöd vände sig då föräldrarna till Anders Hansson. Under tiden som denne färdades hit dog två av pojkarna och den tredje låg just för döden, då Anders Hansson inträdde. "Doktorn" tyckte ju det var något sent men lagade ihop någon medecin och på mycket kort tid tillfrisknade pojken och har levat frisk och stark ända sedan dess.

Skogssnuan var ett vackert, smärt men ganska kort kvinnoväsen med ryggen ihålig, som ett baktråg. Hon kunde ofta skifta gestalt. Vanligen fann man henne som en kalv. Numera finns inga skogssnuar längre, lika litet som näckar. De ha blivit ihjäslagna av åskan.

Så fann jag en dag efter ett häftigt åskväder en kalv som dödats av blixten. Den låg på mina ägor, men var inte någon av mina kalvar, utan var en skogssnua, som tagit gestalt av en kalv.

En månljus höstkväll för ett 30-tal år sedan gick jag den gamla vägen hem från Brunkelstorp, en väg, som jag gått tu-

35

36

37

38

Landskap: Skåne*Upptecknat av:* Gustaf Eliasson*Härad:* Östra Göinge*Adress:**Socken:* Osby*Berättat av:* Ola Persson*Uppteckningsår:* 1926*Född år* i Osby

sentals gånger. Men rätt som det var, började jag taga av litet från vägen och gick upp i en skogsbacke och så bar det i väg djupare in i skogen, utan att jag kunde säga varför jag egentligen skulle gå dit. Det var någonting, som drog mig allt längre bort från vägen tills jag till slut ej visste var jag var. Jag hörde då ett kallt ihåligt skratt. Det var skogssnuan, som lurat mig från den rätta vägen.

Likaså hände det en mänljus kväll, när jag var på färd hem från Visseltofta. Jag kände mycket väl till vägen, men ändå gick jag vilse den gången och kom upp i en skogsbacke utan att veta, vart jag skulle gå. Då fick jag syn på skogssnuan som just vände sin ihåliga rygg mot mig, skrattade och försvann bland träden.

En natt stod min mor och vaktade kolmilan uppe i skogen. Då såg hon plötsligt en kvinna i ljusa kläder, som stod på något avstånd stödd mot ett träd. Min mor trodde det var en vallflicka, som förirrat sig i skogen och ropade åt henne att komma närmare och värma sig. I själva verket var det emellertid skogssnuan. Då min mor ropade på henne att komma

38

39

40

Landskap: Skåne *Söinge* Upptecknat av: Gustaf Eliasson
 Härad: Östra Ingelstad Adress:
 Socken: Osby Berättat av: Ola Persson
 Uppteckningsår: 1926 Född år i Osby

fram, rusade hon mot min mor och klappade till henne på kinden. Därefter försvann hon bland träden. Under en hel månads tid bar sedan min mor ett svart märke på kinden efter skogssnuans hand. I vanliga fall var skogssnuan ett oskyldigt väsen, men om man talade till henne, kunde hon bli ond och göra skada.

En afton, då jag gick förbi det ensliga stället, där Maglaröds gyl ligger, omgiven av skogs- och ljungbackar, såg jag näcken sitta på kanten och spela på sin fela. Han såg ut som en liten, liten ful gubbe med långt grönt skägg. Jag fick riktigt hålla mig fast för att jag inte skulle börja dansa. För dansar man, när näcken spelar, kan man inte stanna, utan dansar ut i vattnet och drunknar. Näcken spelade en egendomlig bit, som kallas älvaleken.

För omkring 30 år sedan fanns här i trakten en speleman, som kunde spela älvaleken. En gång hörde jag på och såg hur ej blott människor och djur utan t.o.m. bord och stolar började dansa. Gubben själv var så upptagen av sitt spel att han ej kunde sluta. Blott genom att skära av strängarna på fiolen kunde man få honom att upphöra med musiken.

40

41

42

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Ingelstad *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Ola Persson
Uppteckningsår: 1926 *Född år* i Osby

Näcken kunde ofta uppträda under annan gestalt än den vanliga, särskilt ofta i skepnad av en häst.

En gång var jag hos min sväger, som bor vid kanten av Osbysjön. Då jag om kvällen skulle gå och mjölka hans enda ko, som gick och betade vid stranden, såg jag inte en utan två alldeles lika kor på ängen. Den ena av dem var givetvis näcken, det förstod jag. Som tur var fann jag den verkliga kon och mjölkade den. Den andra sprang ut i sjön och dök ned i vågorna. Hade jag börjat mjölka denna hade hon säkert dragit mig med ut i sjön.

En morgon för många år sedan, då barnen skulle gå till skolan, fingo de syn på en häst, som gick och betade på strandängen. De gingo till honom och klappade honom och några av pojkkarna hoppade upp på honom för att rida. Men knappast hade de satt sig på ryggen av honom förrän hästen blev ett par, tre gånger så lång som förut och i vildaste trav styrde kosan ut i sjön. Med knapp nöd hunno pojkkarna hoppa av innan hästen dök ned i vattnet. Det var bäckahästen eller näcken, som var förklädd.

42

43

44

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:* .....
Socken: Osby *Berättat av:* Ola Persson
Uppteckningsår: 1926 *Född år* ..... i ..... Osby

På en gård, Olatorp, i Loshult bor en familj,
 i vilken sju barn av åtta äro försedda med hästföttar. Detta be-
 ror på att näcken, förklädd till häst, så ofta sprang där på
 gården och vid åkanten intill och skrämdé barnens mor, när hon
 var havande.

Förr i tiden och ännu någon gång kan man få se
 vättar stryka omkring här i skogsbacken under mörka höst- och
 vinterkvällar. För det mesta ser man bara ett ljus, som blän-
 ker mellan träden, men kommer man dit är det försvunnet. Ljus-
 skenet är vanligtvis violett till färgen. En gång hittade jag
 ett vätte-ljus. Det såg ut som en hård, gulbrun sten utan veke
 men i dess ställe ett hål genom hela ljusets längd.

Vättarna äro vanligtvis goda varelser, men man
 får ej slå ut kokhett vatten på marken för då bli de onda och
 kunna ställa till obehag och skada.

En sen kväll, då jag och en annan bonde vid namn
 Hasselqvist körde förbi Granhults-vången på vägen till Loshult
 föll ena bakhjulet på vagnen av tre gånger, trots att vi efter

45

46

Landskap: Skåne   *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge   *Adress:*
Socken: Osby   *Berättat av:* Ola Persson
Uppteckningsår: 1926   *Född år* i Osby

varje gång mycket noggrant satte på det. Till slut tyckte Hasselqvist, att vi lika väl kunde lägga bakhjulet på lasset, då det ju ändå alltid föll av. Märkvärdigt rullade nu vagnen mycket lättare och när jag tittade tillbaka såg jag en liten vätt, som höll vagnen uppe. Så gick det ända till Loshult, där vätten släppte sitt tag och vagnen för den skull med ena hörnan släpade på marken.

Min far och jag gick en vinterkväll hem från 48 Vigelstorp. När vi kommo till Vigenstorpsvängen, där det brukade spöka, flögo ett par små svarta gastar med horn och eldsögon omkring ovanför vägen och slogos så att gnistorna yrde i luften.

En annan gång, när jag och en karl till kommo körande förbi Vigentorpsvängen, så spökade det också. Mi kamrat tittade sig tillbaka på lasset men blev så ^Ksrämd att han inte kunde fram ett enda ord utan bara pekade bakåt. Då såg jag också ett vitt benrangel, som gapade med käkarna. Jag blev också rädd men tog upp min kniv och kastade mot spöket. Då försvann det genast.

47

48

49

ACC. N:o M. 464 : 22.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge Adress:
Socken: Osby Berättat av: Ola Persson
Uppteckningsår: 1926 Född år i Osby

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

49

För många år sedan då min far köpte den här
gården fanns här i trakten en lantmätare, som lade ut och mätte
upp rågångar. Han var emellertid mutad av de större jordägarna
här i byn och mätte därför orättvist för oss fattiga torpare. Så
dog lantmätaren, men varje natt under en lång tid efter hans död
hörde jag hans välkända steg ute i äkern och hörde, hur han ropa-
de upp gårdarnas nummer Hasslaröd n:r 3, ~~n: 560~~, s.v. - samt de-
ras rågångar.

Landskap: Skåne   *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge   *Adress:*
Socken: Osby   *Berättat av:* Hansson
Uppteckningsår: 1926   *Född år* i

50

Lantbrukare Hansson, Marklunda, Osby.

Ålder: 70 år. Bott inom Osby socken i över 40 år.

En kväll, när jag hade mycket bråttom och skulle köra till Osby, kom en stor svart häst med sjögräs i man och svans och mossor på hovarna hoppande över vägen från sjövången. Hästen, som ju var bäckahästen, sprang framför skjutsen och ställde sig på tvären mitt över vägen och ville inte släppa fram skjutsen.

Först när jag ropade: "I jissu namn vik hädan!" försvann han samma väg, som han kommit.

En kväll satt jag hos en granne och spelade kort. Rätt som det var tappade min granne ett kort på golvet, men när han böjde sig ned för att taga upp det, såg han istället för kortet en väldig, svart hund med eldklot till ögon. Jag såg honom också och sedan den dagen har varken min granne eller jag tagit i en kortlek.

För några år sedan såg jag här borta på en äng ett märkvärdigt ljussken, som ibland slog upp ett ögonblick men flyttade sig för varje gång. Min granne, som också var med kallade det för gastabloss. Ljusskenet följde utefter rågången men

51

52

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Hansson
Uppteckningsår: 1926 *Född år:* i

gjorde här och där små utveckningar från denna. Det var en lantmätare, som varit orättfärdig och som nu går igen och mäter om, så som det borde vara.

En kväll, när jag var kusk på Marklunda gamla Gästgivaregård och skulle köra Osby-prästen till Loshult, sade prästen till mig att taga av ena bakhjulet, så skulle vagnen gå mycket lättare. Hästarna voro nämligen trötta och vägen backig. Jag gjorde som prästen sagt med en viss motvilja, då jag ej trodde att vagnen skulle kunna gå på tre hjul. Märkvärdigt nog gick emellertid vagnen nu så lätt som om den gått av sig själv. Men när jag tittade tillbaka såg jag en liten eldröd gubbe, som uppenbar vagnen istället för bakhjulet.

En annan kväll, när far och jag körde mot Osby satte hästarna helt plötsligt i sken. När vi såg närmare efter fick vi också se något hemskt. Tvärs över vägen körde en vit, dimmig skjuts med en kusk utan huvud.

52

53

Landskap: Skåne. *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge. *Adress:*
Socken: Osby. *Berättat av:* Hansson
Uppteckningsår: 1926. *Född år:* i

54

En bonde här i Marklunda, som heter Nils Nilsson brukade förr i tiden svära alldeles rysligt. En kväll, då han körde mot hemmet med ett väldigt lass hö, svor han ännu mer än vanligt. Rätt som det var välte lasset, utan att det fanns den minsta sten eller annat som kunnat åstadkomma detta. Nils kom under lasset och låg och svor. Då han krupit fram, försökte han lyfta upp vagnen, men kunde inte ens rubba det och ändå var han en mycket kraftig man. Då kom det en vitklädd kvinna med långt hår och lyfte upp lasset med stor lätthet. Nils blev rädd och trodde det var självaste skogssnuan och ville springa från alltsammans. Då hejdade kvinnan honom och sade till honom att han skulle bara låta bli att svära, så hade han aldrig vält. Och sen den dagen har Nils upphört att svära.

55

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustav Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Fru Hansson
Uppteckningsår: 1926 *Född år:* i

Fru Hansson, Marklunda, Osby. BOKTRÅD
 Ålder: 61 år, varav omkring 40 i Osby socken

En kväll, då jag gick hem från Mossaröd såg jag skogssnuan, som stod vid ett träd och skrattade. Hon lockade mig från vägen, så att jag fick gå i flera timmar, innan jag kunde känna igen vägen fastän jag annars gått den många gånger.

När jag var en femton års flicka såg jag någonting mycket egendomligt. Jag gick en dimmig höstkväll hemåt genom skogen. Plötsligt mörknade det alldeles. Jag såg då borta på ett fält intill vägen, där enligt vad folk säger ett slag mellan svenskarna och danskar skall ha stått, en del ljusa dimbilder, som togo allt tydligare gestalt. Så syntes först 6-7 män komma tågande, så allt fler. Så kommo hästar och vagnar och det hela drog allt närmare den plats där jag stod. Jag tyckte det såg hemskt ut och började springa. Men när jag vände mig om för att se om de följde efter var synen förändrad. Nu pågick en vild strid. Hästarna reste sig på bakbenen och svärden blixtrade. Blott några korta minuter varade det hela, så försvann alltsammans och det blev åter lika ljust som förut. Intet ljud hade hörts under hela tiden.

56

57

58

ACC. N.R M. 464 : 27.

Landskap: Skåne

Upptecknat av: Gustaf Eliasson

Härad: Östra Göinge

Adress:

Socken: Osby

Berättat av: Fru Hansson

Uppteckningsår: 1926

Född år i

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

För ungefär 40 år sedan hade jag besök av en slättbo, som kallades Jöns Postman. Han berättade, att han och Hans Bengts son, hans granne, en kväll vid jultiden skulle gå hem efter ett julkalas. När de kommo till ett vägskäl, där en bäck korsar vägen, sade Jöns till Hans, att de skulle lägga sig bakom gärdesgården, så skulle de snart få se någonting, Om en stund kom också ett fyrsprånn av hundar med eld i munnen. På vagnen satt den då avlidne baron Schwerin på Hjularöd.

58

59

Många andra hade också sett samma syn.

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Axel Johansson
Uppteckningsår: 1926 *Född år* i

Lantbrukare, jägare Axel Johansson, Marklunda, Osby.

Ålder: omkr. 70 år, varav största delen i Osby socken.

När uven eller ugglan skriker blir det starkt oväder
följande dag.

Korparna har ett egendomligt skrikande läte, när regn
väntas.

När höns och svin gå längre ute på kvällen, än vad de
bruks, blir det fult väder dagen därpå.

Min far var torpare och hade många kor efter varandra, 61
men de dogo alltid. Det var liksom om en förtrollning vilat över
gården. Han trodde att det var en grannkvinna, som hade förhäxat
den. Kvinnan var nämligen väl förtrogen med all slags trolldom
och svartkonst och min far hade någon gång retat henne. Så en dag
besökte min far en gammal klok gubbe i Sandåkra, Jöns Olsson.
Denne var känd vida omkring för sin förmåga att kunna bota alla
slags sjukdomar hos såväl människor som djur samt att kunna upp-
daga brott, taga reda på stöldgods o.dyl. I Sandåkra hade denne
Jöns Olsson en kvarn och när far talat om för honom sin otur med
kreaturen, sade han till honom att titta i kvarndamnen, så skulle

60

61

62

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Axel Johansson
Uppteckningsår: 1926 *Född år:* i

han få se vem den var som lagt för trollning över hans djur. Far lydde hans råd och såg en naken kvinna som stod på bottnen. Ögonblickligen igenkände han den troldomskunniga grannvinnan. Jöns Olsson gav honom ett pulver, som han skulle lägga i ett uppborrat hål i ladugårdströskeln, varefter han skulle plugga igen hålet med en träplugg. Sedan far gjort så, har aldrig så mycket som en kalv dött för honom.

En anna klok gubbe här i trakten var Anders Hansson. Min svärfar hade en sugga, som var sjuk. Den ville inte äta någonting och blev allt magrare. Då sökte han upp Hansson. Så fort han trädde in i stugan talade "doktorn" om för honom, att suggan hade dålig aptit och att han visste, att min svärfar skulle komma till honom i dag, varför han kokt ihop litet medicin. Samtidigt tillade han, att suggan hade det ena bakbenet ett eller ett par tum kortare än de andra benen - en sak som min svärfar aldrig lagt märke till. Min svärfar gick hem med medicinen och när vi släppte ut suggan, sågo vi att hennes ena bakben verklig var något för kort. Medicinen hjälpte emellertid både mot den dåliga matlusten och det korta benet.

62

63

64

Landskap: Skåne ..... *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson .....
Härad: Östra Göinge ..... *Adress:* .....
Socken: Osby ..... *Berättat av:* Axel Johansson .....
Uppteckningsår: 1926 ..... *Född år* ..... i .....

När min hustru ver med den näst äldste pojken, kom 64
jag en dag hem med en stor gädda, som jag lade på bordet. Då jag
skulle lämna min hustru den, högg den mig i fingret och min hustru
blev mycket rädd. Pojken, som sedan föddes, fick någon sorts tand-
sjukdom, "tandslag". Jag sökte ett par doktorer, men ingen kunde
bota honom. Då gick jag till Anders Hansson. Han ordinerade 3 svar-
ta järndroppar var gång som smärtan kom på. Flaskan med medicinen 65
skulle ställas i fönsterkarmen. Första gången kom det onda kl.
2 på natten, nästa gång kl. 4 på natten och slutligen den tredje
dagen kl. 6 på morgonen och alltid gjorde jag som Anders Hansson
sagt. Sen dess har aldrig pojken haft den minsta tandvärk och är
nu över 25 år.

Min yngsta flicka hade, när hon föddes, ett märke 66
på kinden alldeles som ett hallon. Detta berodde på att min hustru
en gång strax innan flickans födelse blivit skrämd av en stor hal-
lonmask, när hon plockade hallon. Så fort som flickan framfötts
tog jag emellertid ett hallon och gned mot kinden och på kortare
tid än en månad var märket borta. Blott man kommer att tänka på
hur födelsemärket uppkommit är det ingen konst att bota det. Sam-

Landskap: Skåne ..... *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson .....
Härad: Östra Göinge ..... *Adress:* .....
Socken: Osby ..... *Berättat av:* Axel Johansson .....
Uppteckningsår: 1926 ..... *Född år* ..... i .....

Dubblett

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ma medel som åstadkommit lytet kan också taga bort det.

I en gård i Marklunda finns en flicka, som föddes med ett äppelformigt utskott på näsan, beroende på att hennes mor blivit träffad av ett äpple i huvudet, då hon var havande. Man kom emellertid ihåg detta när barnet föddes och gned det med ett äpple, varefter lytet snart försvann.

En gammal piga hos Per Bengtsson i Marklunda har vad vi kalla "hönsslag". Hon hoppar och flaxar med armarna, som en slaktad höna, utan att kunna låta bli och utan att veta något där-om. Hennes mor lär ha sett på hönsslakt under havandeskapet.

en/ När jag arbetade på Halmstad-Bolmens järnväg, hade jag 68 kamrat, som hade fallandesjuka. Ibland rätt som det var föll han ihop och gav ifrån sig ett halvkväft atönande alldelens som då man sticker en kalv och håller handen för hans mun. Hans mor hade säkert blivit skrämd vid slakt, då hon var i grossess. Hade emellertid blott någon rådig människa kommit att tänka på detta, då pojken föddes, skulle det bara behövts, att man lätt pojken andas över ett slaktat djur i dödsryckningar och sjukdomen skulle aldrig behövt komma.

66

67

Landskap: Skåne ..... *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson .....
Härad: Östra Göinge ..... *Adress:* .....
Socken: Osby ..... *Berättat av:* Axel Johansson .....
Uppteckningsår: 1926 ..... *Född år* ..... i .....

En bonde i en av gårdarna i Marklunda hade för ett par år sedan en hingst. De, som kommo dit med sina ston, fingo själva bestämma, vilken färg de ville hava på sina föl. Så fort stoet var betäckt, tog bonden nämligen fram olikfärgade kalvskinn, bruna, svarta, vita och röda och skrämde stoet med. Det slog aldrig fel. Hade man skrämt med brunt skinn, så blev fölet brunt, med svart blev det svart o.s.v.

Landskap: Skåne ..... *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge ..... *Adress:* .....
Socken: Osby ..... *Berättat av:* Sven Svensson
Uppteckningsår: 1926 ..... *Född år* ..... i ..... Osby

Lantbrukare Sven Svensson, Ebbarp, Osby.

70

Ålder: 85 år. Bott inom socknen hela sitt liv.

Det var en kväll vid jultiden för omkring 12 år sedan, när jag gick hem från min sons stuga. Da jag kommit så där på halva vägen, såg jag ett tänd ljus som gick utmed rågången. Enligt vad min farfar berättat skall denna rågång en gång ha utstakats mycket orättvist, så det var naturligtvis lantmätaren som nu gick igen och mätte upp rågången. Jag blev stående och tittade på, men när jag åter skulle fortsätta min väg, kunde jag inte hitta vägen. Jag gick fram och tillbaka många gånger och visste inte vart jag skulle gå. Flötsligt hade det också blivit alldeles mörkt. Nu förstod jag, att det måtte vara någon slags trolldom med i spelet och för den skull vände jag mössan ut och in. Detta hjälper mot spökerier. Ögonblickligen kände jag också igen vägen och begav mig hem. När jag var inkommen i stugan började min son och sonhustru skratta åt mig därför, att jag hade vänt mössan ut och in. Då tog jag av mössan, men i samma stund foro alla dörrarna i rummet upp med en smäll och alla husgerådssakerna i köket kastades huller om buller på golvet. Det var trolldomsanden, som förvillat mig borta

71

72

Landskap: Skåne..... *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson.....
Härad: Östra Göinge..... *Adress:*.....
Socken: Osby..... *Berättat av:* Sven Svensson.....
Uppteckningsår: 1926..... *Född år*..... *i*..... Osby.....

vid rågången och som jag burit med mig under mössan.

I Marklunda fanns förr i tiden en elak trollkär-ring, som hette Gussa-Svendborg. Hon hade en särskild makt över kreaturen, som hon kunde göra sjuka bara genom att titta på dem. När Gussa-Svendborg var i ladugården brukade djuren hoppa och rulla sig av skräck. Folk här i trakten var också rädda för henne.

En kväll många år efter det Gussa-Svendborg var död gick jag hem från mitt arbete i Marklunda. När jag kom i närheten av hennes stuga hörde jag någon gå och släpa benen efter sig och hosta alldeles som gumman brukade. Plötsligt lyste det också till vid vägkanten, där jag gick. Det var Gussa-Svendborg, som var ute och spökade. När jag sedan kom hem, höll min ko på att dö. Säkert hade Gussa-Svendborg förtrollat henne.

I gamla tider bodde här en skomakare, som kallades Smålanninga-Jössen. En kväll hade han varit på gästgivaregården i Marklunda och var på väg hem, då han helt plötsligt såg en gast med ett ljus i handen. "Kom och lys mig, så skall du få en päng", ropade skomakaren. Om man lovade en gast pengar så brukade den nämligen oftast lysa en hem. Smålanninga-Jössen hade emeller-

72

73

74

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Sven Svensson
Uppteckningsår: 1926 *Född år* i Osby

75

tid[inga pengar kvar, för han hade supit upp alltsammans. Gasten lydde likväl uppmaningen och följde med honom med sin lykta. Rätt m/ det var tappade Jösse mössan och han började svära över gasten och den dåliga belysningen. Ögonblickligen slökade ljuset och han fick en rungande örfil, som med ens gjorde honom klar i huvudet. Han hörde hur gasten skrek till honom: "En annan gång låter du allt bli att svära och supa upp alla pengarna, Smålänninga-Jösse!" När Jösse kom hem blev han mycket sjuk. En lång tid efter händelsen förblev Jösse nykterist.

En annan gubbe blev också lyst hem av en gast mot löfte om betalning. Med ens slökade emellertid ljuset, som det syntes, utan orsak. Det berodde därpå att man just stod i begrepp att gå över en tredje bäck som rann vinkelrätt med vägen. En gast kan nämligen ej gå över tredje strömmen.

76

Landskap: Skåne ..... *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson .....
Härad: Östra Göinge ..... *Adress:* .....
Socken: Osby ..... *Berättat av:* Anna Persson .....
Uppteckningsår: 1926 ..... *Född år* ..... *i* ..... Osby .....

77

Änkefru Anna Persson, Gullarp, Osby.

Ålder: 86 år. Ständigt bott inom socknen.

I min mors barndom hade folk inga klockor här i trakten. Då använde man en flat sten på vilken man gjort märken och siffror samt en pinne som kastade skugga mot stenen vid solsken.

På helgdagarna skulle man hålla sig hemma. 78

Några bjudningar eller fester voro olämpliga då. Det ansågs icke ens passande att gå så långt utanför den egna gården, att man träffade grannens. På söndagarna och vardagskvällarna däremot drog ungdomen upp på skogsbackarna för att dansa. Pigorna voro iklädda ett långt, vitt linskyg och drängerna byxor och vit skjorta. Vanligtvis dansade man barfota.

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Anna Persson
Uppteckningsår: 1926 *Född år* i Osby

Bröllop här i Göinge varade ofta i 7 eller 8 dagar, vanligen från lördag till fredag i nästa vecka. Varje dag i bröllopet hade sina särskilda maträtter. I synnerhet hade sista dagen alltid, vare sig bröllopet varade i flera eller färre dagar, sin alldeles särskilda rätt. När den rätten alltså kom fram, då visste folk, att nu måste man göra sig i ordning för avfärden.

Vid begravning var det förr brukligt, att granriset, som man lade på vägen mot kyrkan skulle läggas så att topparna på riset och alltså också barren voro riktade mot kyrkan. Detta för att icke liket skulle komma tillbaka och göra skada på gården. Försökte det, så stack det sig på granristaggarna.

Tvättvattnet, som liket tvättats i skulle man passa på att kasta efter liktåget för att hindra den döde att gå igen.

En elak gubbe här i trakten, "Hallagubben", drog man på strumpor med knappnålar inåtriktade, för att liket ej skulle kunna gå tillbaka och göra skada.

79

80

Landskap: Skåne ..... *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge ..... *Adress:* .....
Socken: Osby ..... *Berättat av:* Anna Persson
Uppteckningsår: 1926 ..... *Född år* ..... i ..... Osby

Vid barndop brukade det hackade granriset, som 81
 vid högtidligare tillfällen alltid ströddes på golvet här i Göinge,
 ordnas i form av ett kors vid dörren. Detta för att ej häxorna skul-
 le byta bort barnen.

Av samma orsak skulle man svepa in ett silver-
 föremål i lindan.

Den, som svepte barnet skulle ha nålar i händer-
 na för att barnet skulle kunna gripa med händerna och företaga sig
 något nyttigt med dem.

Då jag var med den första tösen, blev det en 82
 dag vådeld i byn. Jag stod och tittade på och tyckte det var hemskt.
 Så slog vinden med ens om och drev rök och gnistor i ansiktet på
 mig. Jag blev rädd och satte handen för näsa och mun för att inte
 inandas röken. När min flicka sedan föddes hade hon en stor bränn-
 blåsa över både näsa och mun. Som tur var kom jag ihåg orsaken och
 tog tre kol av det brända huset, lade dem i vatten och smorde tö-
 sen därmed både i ny och nedan. Hon blev bra på några veckor.

ACC. N.R M. 464 : 39.

Landskap: Skåne ..... *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson .....
Härad: Östra Göinge ..... *Adress:* .....
Socken: Osby ..... *Berättat av:* Anna Persson .....
Uppteckningsår: 1926 ..... *Född år* ..... i ..... Osby .....

När min pojke nyss var avvand bröt en natt en våd- 83
 eld ut, så jag blev mycket rädd. Pojken började skrika och ville
 ha di. Jag lät honom få. Men när han gick på sitt 17 år bröt fal-
 landesoten ut. Då var det emellertid för sent att taga kol från
 brandstället, ty nya hus voro för länge sedan uppbyggda. Annars
 hade det säkert hjälpt.

En tjänsteflicka här i en av gårdarna har en stor
 potatisformad utväxt på kinden. Hennes mor blev slagen en gång
 med en rutten potatis, strax innan flickan föddes. Särskilt böra
 mödrarna akta sig för att bli skrämda, då fosterrörelserna börja
 kännas.

Om jülen skulle man vidtaga särskilda försiktig- 84
 hetsmått mot de onda väsendena. Så borde flintstål läggas vid
 tröskeln till kostallet och en yxa under förstugubron, för att in-
 te den onde skulle göra något ont.

Om julafhton skulle man giva djuren något särskilt
 gott- hästarna öl och gröt, korna ärtabås- för att de skulle hål-
 la sig friska, mjölka bra och följas väl åt på bete.

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Anna Persson
Uppteckningsår: 1926 *Född år* i Osby

På julafhton borde askan i spisen vaskas och slätas till ordenligt, så skulle man på juldagsmorgonen kunna se kreatursspår i denna. Voro dessa spår riktade inåt betydde det lycka med djuren under det kommande året, men om de voro utåtriktade betydde det olycka och dödsfall.

Tidigt på morgonen "Staffansdagan" (annandag jul) brukade drängarna taga ut sina hästar och sjunga visor särskilt julvisor. Då skulle gårdarnas folk bjuda dem på traktering.

Vid julgillena brukade en hel del jullekars förekomma. En här i trakten vanlig lek hette "dra'katta-strut". Den tillgick så att två handdukar, hopsydda till en ring, krängdes över halsen på två pojkar, som satte sig på golvet på var sin sida om ett kritstreck. Så gällde det att draga var och en åt sitt håll. Den som kunde dra motståndaren över kritstrecket hade vunnit.

Förr i tiden hände det ofta att man såg gastar här i byn. Särskilt i gamla askstubbar brukade de hålla till. Också hände det någon gång att de funnos i päronträden.

Så kom det en gång, när jag var bara en liten tös, ett gnistrande ljus 3 ggr i följd ur ett av päronträden här på gården.

85

86 *in originalcopyt*

87

Landskap: Skåne ..... *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson .....
Härad: Östra Göinge ..... *Adress:* .....
Socken: Osby ..... *Berättat av:* Anna Persson .....
Uppteckningsår: 1926 ..... *Född år* ..... i ..... Osby

Ljuset flyttade sig ut i riktning mot vägen, verefter det fortsatte vägen fram, där det slutligen försvann. Samtidigt som ljuset visade sig blev det alldeles mörkt, och när det försvann ljunsnade det åter. Detta var en torsdagskväll. De två följande veckorna upprepades synen samma dag och tid. Sedan har den ej synts mer.

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Fru Jönsson
Uppteckningsår: 1926 *Född år* i

Fru Jönsson, Gullarp, Osby.

Ålder: omkr. 80 år, varav större delen i Osby socken.

Förr i tiden brukade man här i trakten lägga halm - stundom enris - på golvet vid julen, till minne av att Frälsaren lades på halm i en krubba, när han föddes.

Uge (vecko) räkningen, som ännu förekommer här och där bland de gamla i Göinge, börjar den 6 April. Då ingår den 13:de veckan. Sedan räknar man baklänges. I vissa ugor, jämna och udda, skall plöjas och sås - olika för olika slags växter - för att skörden skall bli så god som möjligt.

Vid bröllop brukade finnas några förridare, som redo framför bröllopståget till kyrkan. När brudgummen och bruden varo vigda, redo förridarna hem till bröllopsgården efter brännvin, vilket de bjödo brudparet på.

När brudparet gått till sängs blevo de bjuda på en sup brännvin. Glasen, som de drucko ur, skulle slås sönder mot väggen. Det hela skulle öka fruktansheden.

88

89

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Fru Jönsson
Uppteckningsår: 1926 *Född år:* i

att inte/ Vid barndop skulle en synål läggas i lindan för 90
 trollen skulle byta ut barnet mot ett av sina egna.

En gång, då jag saftade, satte sig en mygga på hal-
 sen på mig. Jag slog till myggan med den nedsmorda handen, så att
 det blev en röd fläck på halsen. Min lilla flicka, som föddes nå-
 ra månader därefter, hade ett rött märke alldeles som efter ett
 finger på sin hals.

Om jularna brukades en hel del lekar här i trak- 91 *Oljemalning*
 ten. Så fanns det en som kallades för "kliva till månen". Den till-
 gick så att man skulle hoppa upp och fatta tag i två grova spik,
 som voro inslagna på var sin sida om en takbjälke. Därefter skulle
 man häva sig upp till bjälken och kyssa loftet. Den som kunde det
 hade klivit till månen.

Jultomten

ACC. N.R M. 464 : 44.

Landskap: Skåne
Härad: Östra Göinge
Socken: Osby
Uppteckningsår: 1926

Upptecknat av: Gustaf Eliasson
Adress:
Berättat av: Fru Jönsson
Född år i

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

92 , viss. my

En annan lek hette "Peta ut farmors ögon". Den bestod där i att två pojkar ställde sig med ryggarna mot varandra. Framför den av dem ställdes en pall med ett tänt ljus. Mellan benen på båda stacks en käpp med vilken den ene skulle försöka - utan att vända sig om och se - släcka ljuslågan, under det att den som stod med ansiktet mot pallen skulle försvara ljuslågan d.v.s. "farmors öga".

dankning
Skriv endast på denna sida!

ACC. N:o M. 464 : 45

Landskap: Skåne ..... Upptecknat av: Gustaf Eliasson .....
Härad: Östra Göinge ..... Adress: .....
Socken: Osby ..... Berättat av: Fru Jönsson .....
Uppteckningsår: 1926 ..... Född år ..... i .....

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

93 i my yw

" Sko Blackan" hette en annan lek. Den tillgick så att en besmar lades på två stolar, som ställdes mot varandra. På denna besman skulle en person sätta sig, så att han vilade med sitsen på själva lodet och med de korslagda benen på stången. Så balanserande skulle han med en käpp stöta tolv ggr i golvet (12. söm i Blackans hästska!) varannan gång på vänster och varannan gång på höger sida om sig. Kunde han det utan att falla av besman hade han skott Blackan.

J. M. H. M. W.

Skriv endast på denna sidan

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Fru Jönsson
Uppteckningsår: 1926 *Född år:* i

X Här i trakten brukas ännu på morgonen den 1 maj, att några drängar från gårdarna slå sig ihop och gå från gård till gård och sjunga majvisan. Som belöning brukar de erhålla ägg eller - mera sällan - pengar. Samtidigt brukar de sätta en kvist utslaget björke i taket.

Majvisan låter så:

1. God afton, om ni hemma är!
  - +.) Maj är välkommen
Förlåt oss, om vi väcka er!
  - +.) Sommaren är så ljuvlig för ungdomen.
  - +.) omkväden som upprepas i varje strof.
  2. Nu kommer vi uti er går (d)
och frågar, om vi sjunga får.
  3. Ty bära vi nu maj i by
och prisa den med sånger ny.
  4. Nu vintrens tvång ur landet är,
för löv och gräset grönt nu är.
  5. Den lilla lärkans ljuva klang
går upp i skyn med majesång
- Skriv endast på denna sida!

Landskap: Skåne.....
 Härads: Östra Göinge.....
 Socken: Osby.....
 Uppteckningsår: 1926.....

Upptecknat av: Gustaf Eliasson.....
 Adress: .....
 Berättat av: Fru Jönsson.....
 Född år: i .....

95

6. Välkommen är maj månads tid.
Gud signe denna sommar blid.
7. Förläna oss ett ymnint år!
Bevara både hus och går!
8. Giv mjölk och smör och honung söt,
bovete till bovetegröt.
9. Vi sätter maj uti ditt tak.
Ligg och sov i godan mak.
10. God natt! Och tack, det ska du ha'
för gåvan den var ganska bra.
11. Vi lyfter alla på vår hatt
och önska eder en god natt!

Om det hände, att den som uppvaktades med sången ej vaknade och gav något vare sig ägg eller pengar, sjöngs i stället för stroferna 9-11, följande strof:

9. Nej ligg och sov din gamle stut,
tills kråkor och ravnar de äta dig ut!

X

Landskap: Skåne ..... *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson .....
Härad: Östra Göinge ..... *Adress:* .....
Socken: Osby ..... *Berättat av:* Fru Jönsson .....
Uppteckningsår: 1926 ..... *Född år* ..... i .....

Kardvisa.

97

När det mot kvällen lider
 då börja pigorna
 att såpetvätta halsen
 och smörja flätorna.

Ren särk de på sig taga
 och strumpor ävenså
 och gummorna 7) de skura
 så gott som de förmå.

7) enl. sagesmannen tänderna.

Med kardorna i handen
 så vandra de åstad
 och var och en är glad.

att nu få komma samman
 och prata om allting

ACC. N:o M. 464 : 49.

Landskap: Skåne
Härad: Östra Göinge
Socken: Osby
Uppteckningsår: 1926

Upptecknat av: Gustaf Eliasson
Adress:
Berättat av: Fru Jönsson
Född år i

Dubbelut
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

98

som haver skett i bygden
och alla stans omkring.

När de på mor ha hälsat
så bli de fägnade
med goda sockerkringlor
och smakeligt kaffe,

Sen börja de att karda
med lust och med besked

Så prata de och skratta och en gammal käring
säger:
" I veten, att det är
ett tal i allas munnar
att Nabo-drängen Per
har länge haft den vanan

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Fru Jönsson
Uppteckningsår: 1926 *Född år:* i

och liksom en galen katt
 igenom pigefönstret
 inhoppa varje natt.

Röd som en kalkonhöna
 en piga säger då:
 "Du är en stor lögnbracka
 så käring som du är,
 som ej kan hålla munnen,
 förbaskade lögnmärr.

För Anders han är krokbent
 och Jeppa är ett nöt
 Ett fåralår är Erik
 Men Pär är rar och söt."

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Tage-Hansen
Uppteckningsår: 1926 *Född år:* i

Godsägare Tage-Hansen, Skeinge, Osby.

100

Bott omkr. 12 år i Osby.

På mitt gods finns en backe, som kallas korsbacken. Där står ett gammalt träkors, om vilket det berättas, att det rests efter en man, som blivit ihjälslagen av en fallande fura en stormig höstnatt. Var och en som går förbi korset skall kasta en kvist på en sten invid, såsom ett offer åt skogens ande för att undgå samma öde som mannen råkade ut för, vilken korset rests över.

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Emma Berg
Uppteckningsår: 1926 *Född år* i Osby

101

Fru Emma Berg, Skeinge, Osby.
Ålder 60 år, ständigt bott i Osby.

På Borgön, en ö i Skeingesjön, finnes en stor åttakantig ruin efter en borg, som legat här och troligen hetat Björkeberga. Här bodde enligt sägen en elak greve, som hette Peter Ochsa. Han var mycket hård mot sina underlydande, torparna i gårdarna häromkring. Så lät han upphänga mannen i rök och plåga dem med allehanda tortyrredskap. Statarnas hustrur tvingade han att amma hans jakthundsvälpar. Då vände sig folket i sin nöd till kungen, vilken då gav dem tillståelse att döda den grymme greven. Så en julnatt, då greven hade ett stort gästabud med många gäster, och vakternå liksom herrskapsfolket voro druckna, samlade sig bönderna på stranden, gingo över isen och trängde in genom porten i muren som omgav borgen. Därefter tände de på sina halmknippen och satte eld på hela borgen. Enligt vad folk säger skall det ha varit en dansk junker och lyckoriddare, vilken några dagar tidigare inträtt i grevens tjänst som förrått borgen åt bönderna och öppnat porten för dem. Grevens elake och

102

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Emma Berg
Uppteckningsår: 1926 *Född år:* i Osby

snåla fru var den enda, som räddade sig ur den brinnande borgen. Men hon blev gripen av den upphetsade bondeskaran och hängdes med huvudet nedför med en brödkaka framför munnen (hon var nämligen så snål att hon knappast unnade tjänarna bröd,) i en väldig ek på en liten ö intill Borgön, kallad Frulunds-ön. Eken finnes kvar ^{och} annu kan man stundom höra suckan och klagan därifrån.

103

En annan sägen från Björkeberga, som troligen 104 är detsamma som Borgö-ruinen, lever kvar i en gammal visa, som fortplantats genom många generationer i Skeingetrakten. Den låter så:

Kärlekssaga på Björkeberga.

Ett minne från Björkeberga
 vid Helgaåns sköna strand
 en saga, som omtalar
 den gamla älven ibland.

I lugna sommarnatten
 syns älvor sväva här

ACC. NR M. 464-54

Landskap: Skåne
Härad: Östra Göinge
Socken: Osby
Uppteckningsår: 1926

Upptecknat av: Gustaf Eliasson
Adress:
Berättat av: Emma Berg
Född år i Osby

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

104

begråtande en grymhet
som där förövad är.

I vacker sjö vid holmen
ett slott där fördom låg
och inom slottets murar
man aldrig glädje såg.

En grym och hårdер greve
som härskare, där satt,
han blickade som döden
uti en mörker natt.

Densamme grymme greve
han blott en dotter har
så mild, så skön och ädel
och icke lik sin far.

Och hennes namn var Anna
hon kärlek endast har
allt till en fattig gosse
som där på borgen var.

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Emma Berg
Uppteckningsår: 1926 *Född år:* i

Snart Annas grymme fader
 ett rykte höra får
 att Anna älskar Axel
 han vredgas däruppå.
 Han lovar i sin grymhets
 att taga Axels liv
 Han söker upp som vapen
 en lång och skarper kniv.

105

Det var midsommarsafton
 vid solens nedergång,
 och efter dagens möda
 vid fiolens ljuva klang
 en skara sig församlar
 av godsets ungdom där
 och även grevens Anna
 bland glada skaran är.

106

Hon osedd gått från borgen
 att Axel träffa nån
 de sedan sågos vandra

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:o M. 464 : 56.

Landskap: Skåne

Upptecknat av: Gustaf Eliasson

Härad: Östra Göinge

Adress:

Socken: Osby

Berättat av: Emma Berg

Uppteckningsår: 1926

Född år i

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

mot stranden båda två.
Allt om sin kärlek tala
varandra lova tro
och svala aftonvinden
snart vagga dem i ro.

106

Men snart uppvaknar båda
uti förskräckelse
ty Annas grymme fader
han höres rytande:
"Du har förfört min dotter
åt dig är hon för god.
Hur kan du våga sådant,
hon är av ädelt blod."

107

"Ack, käre gode fader
hör nu din dotters bön!
Jag älska vill min Axel
intill den dag jag dör.
Får jag ej honom äga

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR M. 464 : 57

Landskap: Skåne
Härad: Östra Göinge
Socken: Osby
Uppteckningsår: 1926

Upptecknat av: Gustaf Eliasson
Adress:
Berättat av: Emma Berg
Född år i

Dubblett

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

107

jag ingen glädje har.
Din dotters bön ej neka
Förlåt mig, käre far!"

108

Här hjälper inga böner
ej ett bevekligt ord.
Han tager dolde kniven
och stöter den så fort
i Axels unga hjärta.
Han föll i Annas famn
Och uti gröna gräset
hans hjärteblod förrann.

Nu Axels röst var bruten
han knappast tala kan:
Farväl, farväl min Anna
jag går till himlens land.
Sörj ej för mig, din Axel,
fast det är snart förbi,
där uppe ovan stjärnorna,
där åter mötas vi.

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Skåne..... *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson.....
Härad: Östra Göinge..... *Adress:*.....
Socken: Osby..... *Berättat av:* Emma Berg.....
Uppteckningsår: 1926..... *Född år*..... i.....

108

Men Anna Tager kniven
ur döde älskarns bröst
och stöter den till skaftet
uti sitt eget bröst.

" Jag vill ej längre leva
min grymme fader här!"
och vid sin Axels sida
hon faller ned och dör.

För sent att döden hindra
nu greven rusar fram.
Han ser dem båda döda
han frid och ro ej fann.
Liksom en fridlös vålnad
han rusar därifrån.
Uppå den gamle borgen
han icke vara kan.

109

Men snart bland glada skaran
man Axel saknade

Landskap: Skåne*Upptecknat av:* Gustaf Eliasson*Härad:* Östra Göinge*Adress:**Socken:* Oshy*Berättat av:* Emma Berg*Uppteckningsår:* 1926*Född år:* i

och efter grevens Anna
 bland mängden letade.

109

Men nere uppå stranden
 till slut man hittar dem,
 en sorglig syn att skåda,
 ett slut på kärleken.

Nu synas tårar rinna
 på mången ungmös kind
 och hämnden rodnad färgar
 så mången ynglings kind.
 Man hämnas vill dem båda,
 man vet vem mördarn var
 Man genast går till slottet
 men greven fanns ej **kvar**.

110

Vart greven tagit vägen
 man aldrig veta fick
 och uppå denna jorden
 han hämnden undangick.

Landskap: Skåne ..... *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson .....
Härad: Östra Göinge ..... *Adress:* .....
Socken: Osby ..... *Berättat av:* Emma Berg .....
Uppteckningsår: 1926 ..... *Född år* ..... *i* .....

Men uti Verums kyrka
ha båda fått sin grav,
och uti långa tider
man det omtalat har.

110

I sena midnattstimman
oss sagan säger så
då dimman brett sin slöja
utöver land och sjö
en mansgestalt är skådad,
där mordet fordom hänt.
Han får ej ro i graven
till platsen åter vänt.

111

I bland hörs klagan ljuda
då ————— vandraren.
Men uppå andra stranden
man skåda får igen
liksom en ögats hägring
en praktfull, ståtlig borg;
men dessa hemска syner
påminna blott om sorg!

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Skåne..... *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson.....
Härad: Östra Göinge..... *Adress:*.....
Socken: Osby..... *Berättat av:* Fru Ottosson.....
Uppteckningsår: 1926..... *Född år*..... *i*..... Osby.....

Fru Ottosson, Ebbarp, Osby.

Ålder 60 år. Ständigt bott i Osby socken.

Uge-räkningen börjades den 6 April, då begynte den 13:de veckan. Så räknade man baklänges till den 5:te veckan. I 8:onde & nionde veckan skulle potatis sättas i 6:te & 7:nde skulle havre sås och de första dagarna i 5:te veckan korn.

Tvillingdagar, (för vilka det i den gamla almenackan stod tecknat tvillingarna) voro särskilt lyckliga. Likaså medfölde Stenbocksdagarna lycka, under det att kräftans och skorpionens dagar voro olycksdagar.

På julaftonen slätades askan till i den öppna spisen, så att den var alldeles jämn. På juldagsmorgonen skulle man då på spår i askan (människo- eller kreaturs- d:o) kunna utläsa framtida lycka eller olycka.

Man borde ej duka av bordet på julaftonen, utan låta maten särskilt fisken och gröten stå kvar över natten åt husets tomte.

Vid barndop stoppades pengar i lindan av den lilles

112

113

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Fru Ottosson
Uppteckningsår: 1926 *Född år:* i Osby

anhöriga och vänner för att det aldrig skulle fattas honom pengar.

Gudmor skulle bära in lillan i kostallet, för att hon ej skulle bli rädd för kreatur, samt sticka in den lillas huvud i skorstensgången för att hon ej skulle bli mörkrädd.

I bland kunna barn få lytessjukdomar, beroende på att modern blir skrämd under havandeskapet. Så hände det mig, att jag stötte ryggen mot en slaktad höna, som hängde i källaren. Jag blev lite rädd mest för min klädningss skull, som fick en stor blodfläck. Min son som sedan föddes $1\frac{1}{2}$ år därefter hade ett rött märke på ryggen, ur vilket det rann blod och var. Jag sökte flera läkare, men ingenting hjälpte. Då uppsökte jag en klok gumma i Älmhult, som hette Lindström. Hon gav mig följande råd: Jag skulle andas över födelsemärket i 40 morgnar innan solen gått upp, sedan skulle jag droppa blodet från en hönskam på första och sista dagen i nedan, på märket. Jag följdé rådet och märket försvann alldeles.

114

115

Landskap: Skåne ..... *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson .....
Härad: Östra Göinge ..... *Adress:* .....
Socken: Osby ..... *Berättat av:* Fru Ottosson .....
Uppteckningsår: 1926 ..... *Född år* ..... *i* ..... Osby .....

När en människa var död skulle en sax och en psalmbok läggas på bröstet på henne, så länge som liket stod hemma. Dett var ett symboliskt bruk: Saxen betydde, att alla mellan-havanden med människor voro uppklarade, så att ingen önskade honom tillbaka, för att anställa räkenskap med honom. Psalmboken antydde uppgörelsen med Gud.

Om en ogudaktig dog plötsligt utan någon sär-skild näda-och betänketid, skulle vättnet, som liket tvättats uti, ställas under kistan och sedan slås ut efter liktåget för att den döde ej skulle gå igen.

Likaså skulle man strö ut linfrö på vägen, sedan liktåget dragit förbi. Detta för att hindra liket från att återvända och göra skada på gården. En död kunde nämligen ej gå fram på vägen, förrän alla fröna voro upplockade och det var ju ytterst små utsikter att alla fröna skulle kunna plockas upp och vara hela.

116

117

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Fru Bengtsson
Uppteckningsår: 1926 *Född år* i Glimåkra

Fru Bengtsson, Sjötorpet, Osby.

Ålder: 60 år. Född i Glimåkra och bott o Osby i 40 år.

I Glimåkra finns några backar med väldiga branta stup, kallade Trollbackarna. I dessa hade trollen sin bostad. På ena sidan är liksom en väldig murad vägg med en öppning i. Detta är porten till trollens boning.

På marknadsplatsen i Glimåkra ligger en väldig hus-hög sten, på vars topp enligt sägner en guldyxa skall ligga. Ste-nen har en märkvärdig form alldeles som märken efter en jätte-hand. Denna sten skall trollen ha kastat mot Glimåkra kyrka och slagit av kyrkotornet. Kyrkan har nämligen ännu i dag ett visst ofullbordat utseende slutande överst med en balkong istället för en kyrkspira.

I Glimåkra finns en gammal gård, om vilken berättas, att folket i den höll sig mycket goda vänner med trollen. Så var det alltid åtminstone dubbelt så mycket folk att utspisa vid mid-dagen, som det var arbetare på åker och äng. Trollen höllo sig framme vid måltiderna.

118

119

120

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Fru Bengtsson
Uppteckningsår: 1926 *Född år:* i Glimåkra

En dag fann hustrun på gården en liten ful barnunge, som satt i skogen ensam och grät. Hon tog barnet med sig hem och gav det mat och skötte om det, så gott hon kunde. På kvällen hälsade en trollkäring på och hämtade sin lilla Dorotea. Trollkäringen tackade kvinnan för att hon varit snäll mot den lille och lovade att på den gården skulle aldrig fattas varken bröd eller smör. Detta löfte har också slagit in, för gården har vuxit och blivit en av de bästa i trakten.

En mycket liten vätte-flicka kom en kväll till min moster och bad att få låna en kaka bröd. Min moster gav henne en kaka och förvånades över att den lilla kunde bära så mycket. På gården, där min moster bodde, fanns en ko, som inte trivdes. Hon åt ingenting och mjölkade ingenting, och vad vi än försökte med, så hjälpte det inte. När vätten emellertid den följande kvällen kom tillbaka med brödkakan, som den lånat, sade hon, att hon skulle hälsa så mycket från sin mor, att ville man att kon skulle trivas fick man allt flytta den till ett annat bås. "Var gång den "pissar" rinner det nämligen ned på oss, som ju bo i jorden inunder båset och därför ha vi för trollat kon". Min moster lät genast flytta kon

120

121

122

ACC. N.R M. 464 : 66.

Landskap: Skåne.....
Härad: Östra Göinge.....
Socken: Osby.....
Uppteckningsår: 1926.....

Upptecknat av: Gustaf Eliasson
Adress:
Berättat av: Fru Bengtsson
Född år..... i Glimåkra

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och sedan trivdes den väl och mjölkade mycket.

Förr i tiden, när man byggde nya hus och de arbetande voro gångna hem; hördes ofta hammarslag i bygget. Det var goa-nisse, som arbetade där för människornas bästa.

Vid bröllop skulle man skjuta mycket för att skrämma bort trollen och andra onda väsen.

Vid Hasslaröd finns en plats vid sjön, där tre stenar stå uppställda. Platsen kallas Brude-hallar (hall,-en,-ar, = sten) och enligt sägen har ett brudpar drunknat här, då man efter vigseln åkte släde över isen från kyrkan. Troligen berodde olyckan på att man skjutit för litet.

Vid jul skulle man alltid sätta ut en tallrik gröt i ladugården åt tomten. Att tomten varit där visste man alltid, då ju gröten ständigt var uppåten följande dag.

Till jul bakades, bryggdes, slaktades och fejades och gjordes särskilt fint. Så strödde man halm på golvet, till minne av Kristi födelse samt spikade upp s.k. julbrev längs väggarna. Dessa bestodo av en lång 2 á 3 dm bred pappersrulle med allehanda färgade bilder och tänkespråk mest ur bibeln. Så minnes

122

123

124

Landskap: Skåne *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson
Härad: Östra Göinge *Adress:*
Socken: Osby *Berättat av:* Fru Bengtsson
Uppteckningsår: 1926 *Född år* i Glimåkra

jag särskilt ett julbrev som i ett antal bilder framställde liknelse om den förlorade sonen. 124

En del jullek är kom ofta till användning vid gille. Så finnes en lek, som heter "Se på stjärnorna". Den tillgår så, att man sätter ett handfat med vatten på en stol utan sits, samt höljer en stor duk eller ett lakan över stolen. Så beder man "offret" noggrant titta på duken, så skall han få se stjärnorna. Då han emellertid ej ser några stjärnor, uppmanas han att böja sig djupare ned över stolen ända till hans ansikte är alldeles intill duken under vilken handfatet med vatten befinner sig. Nu passar någon av de omkringstående på att trycka ned hans ansikte mot duken, varvid han får en oväntad kalldusch. 125

"Kliva till månen" var en annan lek, som tillgick något olika i olika trakter. I Glimåkra gjorde man så: Man tände ett ljus och satte på golvet samt bindel för ögonen på någon. Denne snurras nu 10 gånger runt, varefter han krypande på golvet skulle försöka släcka ljuset. 126

"Mata duvor" tillgick så att två personer med förbundna ögon satte sig på var sin stol mitt emot varandra med en skål med soppa på knäet. Så skulle de med en sked försöka mata

ACC. NR M. 464 : 68

Landskap: Skåne

Upptecknat av: Gustaf Eliasson

Härad: Östra Göinge

Adress:

Socken: Osby

Berätat av: Fru Bengtsson

Uppteckningsår: 1926

Född år i Glimåkra

varandra av soppan. Ofta kom soppan på så sätt i öron och ögon
lika mycket som i munnen.

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

126

ACC. NR M. 464 : 69.

Landskap: Skåne
Härad: Östra Göinge
Socken: Osby
Uppteckningsår: 1926

Upptecknat av: Gustaf Eliasson
Adress:
Berättat av: John Bengtsson
Född år i Osby

Dubblett

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

127

Lantbrukare John Bengtsson, Sjötorpet, Osby.

Ålder: 75 år. Född och alltid bott inom Osby socken.

Första gången en ko släpptes ut på bete efter det att hon kalvat, skulle man lägga stål vid ladugårdströskeln för att inte onda makter skulle göra henne skada.

Likaså hade man ofta en tjur-lem (penis), med vilken man gned kons juver för att detta skulle hålla sig friskt.

Om en ko ej mjölkade bra borde man gnida juvret med en rund sten s.k. rulle-sten.

På annandag jul förekom Staffansritten, då några drängar redo ut och sjöng julvisor, särskilt en Staffansvisa. Som belöning erhöllo de traktering, vanligen i form av brännvin.

På Staffansdagen brukade drängarna i de olika gårdarna gödsla ut i stallen för varandra. Härvid förekom all möjlig galenskap. Så t.ex. hände det ofta, att man lade upp gödseln i spiltan istället för att köra ut den, att man band hästarna i spiltorna med grimskaftet om svansen o.s.v.

128

ACC. N.R M. 464 : 70.

Landskap: Skåne
Härad: Östra Göinge
Socken: Osby
Uppteckningsår: 1926

Upptecknat av: Gustaf Eliasson
Adress:
Berättat av: John Bengtsson
Född år i Osby

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

129

Nyårsnatten hade det underbara med sig att man
på den kunde se in i framtiden. Dett ^{a/} skedde genom att man smälte
tenn i en degel samt hällde upp det på en tallrik. Om det då forma-
de sig till en ring betydde det lycka under det kommande året. Tog
det gestalt av en oformalig massa betydde det olycka.

Vid barndop brukade man lägga in ett skrivet blad
i lindan för att barnet skulle bli mycket läskunnigt.

I den s.k. häradshövdingens skog i Osby ligger 130
en väldig avrundad sten ovanpå en bergkulle. Denna sten kallas tipple-
stenen och har blivit ditkastad av trollen. Den ligger så att den
lätt kan flytta på sig. Det sägs också, att när trollen baka och
det aljtså luktar nybakat bröd i skogen, då har tipple-stenen vri-
dit på sig.

Landskap: Skåne ..... *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson .....
Härad: Östra Göinge ..... *Adress:* .....
Socken: Osby ..... *Berättat av:* Nils Svensson .....
Uppteckningsår: 1926 ..... *Född år* ..... i ..... Osby .....

Småbrukare Nils Svensson, Dubbarp, Osby.

131

Ålder: 61 år. Född och ständigt bott i Osby socken.

Ugeräkningar.

I 12 - 11 veckan skulle vårråg sås, 10 - 9 potatis, 8 - 7 havre. Den första dagen i den 7:de veckan (Erik, den 18 maj) borde havren vara sådd. Hör (= lin(g)) skulle sås på samma dag eller senast på Karolina. Sist kom kornet.

Tomtarna vaktade huset och ladugården. Ofta kunde man se dem springa på takbjälkarna i ladugården.

132

Goa-nisse hjälpte till litet varstans, särskilt vid byggen. Man borde aldrig lägga yxan i vägen för goa-nisse, så att han kunde trampa på den och skära sig, för då kunde han bli ond och göra skada i stället för att gagna.

Vid begravning brukas ännu någon gång - förr nästan alltid - att ljus tändas i likrummet, lika många som familjens medlemmar och olika långt nedbrunna allt efter som familjemedlemmarnas ålder var. För den döde ställdes ett släckt ljus i staken, mer eller mindre utbrunnet alldeles i förhållande till den dödes ålder. Fanns någon i familjen, som dött förut, sattes också ett släckt

133

Skriv endast på denna sida!
ljus för honom.

Landskap: Skåne..... *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson.....
Härad: Östra Göinge..... *Adress:*.....
Socken: Osby..... *Berättat av:* Nils Svensson.....
Uppteckningsår: 1926..... *Född år*..... *i*..... Osby.....

Man trodde allmänt att livet efter döden fortsatte ungefär på samma sätt som detta jordelivet. Åt en drinkare brukade man där för mycket ofta lägga ett halv^tsop brännvin i kistan till förfriskning. En f^röm människa fick en psalmbok eller bibel. Åt en kvinna som var havande när hon dog lades i kistan lindor för barnet samt en sax för förlossningen.

Vid barndop fick gudmodern aldrig släppa barnet ur sikte, ty trollen lurade ständigt på, för att byta bort sina egena dumma och fula barn mot människobarn.

Det var en gång en hovnarr vid Gustaf III:s hov, som hette Urspel (eg. Ulfspiegel). Han ägde en mager hästkrake. En gång när han var inne på krogen och hade ställt hästen utanför, voro några skälmar framme och skuro av öronen på hästen. Så gingo de in på krogen och träffade Urspel och sade till honom: "Det var rasan-136 de, vad det blåser i dag. Öronen på din häst har blåst av". Urspel svarade ingenting, utan gick om en stund ut och skar upp munnen på skälmarnas häst ända upp till öronen. Därefter gick han in till skämtarna och sade: " Det var fan så roligt det var! Er häst har stått och grinat så munnen har fläckts upp ända till öronen.

134

135

Landskap: Skåne..... *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson.....
Härad: Östra Göinge..... *Adress:*.....
Socken: Osby..... *Berättat av:* Daniel Nilsson.....
Uppteckningsår: 1926..... *Född år*..... *i*..... *Osby*.....

Småbrukare Daniel Nilsson, Dubbarp, Osby.

137

Ålder: 82 år. Ständigt bott i Osby socken.

Det var tidigt en julmorgon, då min mor med sin far skulle åka till julottan. När de kommit mitt för en stor sten, där enligt sägnen en kapten skall ha kört ihjäl sig, körde en stor vit vagn dragen av en svart häst med gnistrande ögon fram över vägen och in i stenen. Mannen som körde var utan huvud. Det var kaptenen som var ute och spökade.

Min far och farbror sågo en kväll skogssnuan. Först 138 trodde de, att det bara var en vanlig kvinna, som ville driva med dem. Därför ropade de åt henne, att hon skulle vända ryggen till. Det gjorde hon och gav till ett ekande hemskt skratt. Ryggen var alldeles ihålig.

Min hustru träffade också en kväll skogssnuan. Hon förvillade min hustru, så att hon gick runt, runt en backe i flera timmar. Men då kom min hustru att tänka på, att man skall vända ut och in på något i klädedräkten; Det hjälper nämligen mot för -

ACC. N:o M. 464 : 74

Dubblett

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne ..... *Upptecknat av:* Gustaf Eliasson .....
Härad: Östra Göinge ..... *Adress:* .....
Socken: Osby ..... *Berättat av:* Daniel Nilsson .....
Uppteckningsår: 1926 ..... *Född år* ..... i ..... Osby .....

trollning. Hon vände livet och hatten ut och in och då upphörde förvillningen genast, så att hon hittade vägen med detsamma.

En natt för länge sedan, då jag var dräng och låg till sammans med en annan dräng i drängstugan, vaknade vi vid att en liten gubbe drog upp en säck på vinden. Vi skämtade litet med honom, därfor att han var så svag, att han ej kunde lyfta säcken utan måste släpa den uppför trappan. Då hämnades emellertid den lille gubben, som ju var hustomten (vilken drager lycka och välvstånd in i gården) , på så sätt, att han drog av oss täcket gång på gång. Det var alldeles omöjligt att ligga där, och nästa natt måste vi sova på logen.

139

140

ACC. N:o M. 464 : 75.

Landskap: Skåne
Härad: Östra Göinge
Socken: Osby
Uppteckningsår: 1926

Upptecknat av: Gustaf Eliasson
Adress:
Berättat av:
Född år i

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

141

Register.

Karta över Osby med omgivningar	1
Barndop	81, 90, 114, 129, 135
Bautastenar på Snokabacken	28
Begravning	80, 133
Beskrivning	2,3
Blodbadet på Snokabacken	29
Bonden bestämde färgen på ett djurs avkomma	69
Bröllop	79, 123
Bäckhästen	44, 45, 50
Daggormar	26
Drake	27
Död (förfriskningar med i kistan)	134
Ej gå på kalas gelgdag	78
Eldkula	18
Eldröd gubbe bar upp vagnen	52
Fädoktor - kreatursmedicin	63

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR M. 464 : *H*.

Landskap: Skåne.....
Härad: Östra Göinge.....
Socken: Osby.....
Uppteckningsår: 1926.....

Upptecknat av: Gustaf Eliasson.....
Adress: .....
Berättat av: .....
Född år ..... i .....

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

141

Register.

Förridare vid bröllop	89
Försiktighetsåtgärder på julen	84
Förtrollad gård - Klok gubbe	61
Galtabier	8
Galtastenar	19
Gastar	48, 87
Gasten, som lyste hem skomakaren	74-76
Gastabloss	16
Goenisse	132, 139
Guldyxa - jättekast	119
Hossakroken - stenrös	20
Hovnarren Urspel (Gustav III)	135, 136
Julen	124
Julbordetstå dukat julnatten	113
Julhalm	88
Jullekar	86, 91, 125

ACC. N:o M. 464 : 77.

Landskap: Skåne

Upptecknat av: Gustaf Eliasson

Härad: Östra Göinge

Adress:

Socken: Osby

Berättat av:

Uppteckningsår: 1926

Född år i

Dubblett
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

141

Register.

Kardevisa	97
Karl XII:s krigskassa	6
Klok gubbe	32
" " sjukdomar	36
Kreaturens julfoder	81
Kusk utan huvud	53
Kärlekssagan på Björkeberga	104
Lantmätare	49, 51, 70
Ljussken	87 —
Lyte	66, 67, 83, 90, 114
Majvisan	94
Näcken	12, 41, 43
Port till trollens boning	118

ACC. NR M. 464 : 78

Landskap: Skåne

Upptecknat av: Gustaf Eliasson

Härad: Östra Göinge

Adress:

Socken: Osby

Berättat av:

Uppteckningsår: 1926

Född år i

Dubblett

LUNDS UNIV.

FOLKMINNES-

ARKIV

Register.

141

Sax och psalmbok på den dödes bröst	116-117
Se i framtiden	129
" " " smälta bly	129
Skatt	5
Skatt, Hossakroksröset	24
Skogssnuan	13, 37
Skogssnuan förvillar vandrare	38-40, 56, 138
Slag mellan svenskar och danskar	57
Småfolk	22
Spiselaskan under julen	85, 113
Spöke	48
Spöksjuts, spökvagn	59 137
Staffansdagen	85
Stenur	77
Strumpor med knappnålar, för att lik ej skola gå igen,	80
Stål mot spökerier	14
Svart hund	51
Sägen	3
Sägen om elake greve Petter	101

ACC. N:o M. 464 : 79.

Landskap: Skåne

Upptecknat av: Gustaf Eliasson

Härad: Östra Göinge

Adress:

Socken: Osby

Berättat av:

Uppteckningsår: 1926

Född år i

Dubblett

LUNDS UNIV.

FOLKMINNES-

ARKIV

141

Register.

Tändslag	64
Tipple-stenen i häradshövdingens skog	130
Trollen i Källarbacken	30
Trollkäring	73
Trollsägen	119 - 120
Träkors över förolyckad skogsarb.	100
Tvillingdagar	112
Tvättvatten efter lik	80
Varsel	122
Veckoräkning	88, 112, 131
Vit skepnad	55
Vådeldsmärke	82- 83
Väderlekstydor	60
Vända plagg mot trolldom	70
Vättar	45, 47
Vätte-flicka	121
Ökad fruktsamhet	89

Skriv endast på denna sida!